

Людмила Юрївна Мельник,*канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет садівництва (м. Умань, Україна)***ПАРАДИГМАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

У статті розкрито зміст понять «парадигма» та «економічна парадигма». Розглянуто основні парадигми, які виділяють у сучасній філософії економіки та досліджено характеристики парадигми економічних знань. На підставі аналізу розглянутих економічних парадигм визначено базову парадигму дослідження, а також розроблено та обґрунтовано структурну схему моделі інтелектуально-креативної парадигми економіки знань як екосистеми соціальної держави.

Ключові слова: економіка знань, парадигма, когнітивний креатив, парадигмальне моделювання, інформаційне суспільство, інформаційна економіка, інтелектуальний капітал, соціальний капітал, людський капітал.

DOI: 10.21272/mmi.2017.2-25

Постановка проблеми. Останніми десятиліттями роль знань в економіці постійно зростала, набуваючи сильного впливу в плані її розвитку та динаміки. З'явилися підстави говорити про виникнення нової господарської парадигми, що передбачає принципово іншу комбінацію факторів виробництва, структуру капіталу, модель зростання та ін. У взаємозв'язаному й одночасно поляризованому світі із нерівномірним розподілом ресурсів і благ пошук нових джерел економічного розвитку є невід'ємною частиною національних політик і глобального моделювання.

Сучасна наукова думка в Україні зосереджена на обґрунтуванні механізмів формування і розвитку соціально орієнтованої держави й економіки, які практично неможливо побудувати з використанням традиційних теорій і вчень. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання щодо розвитку та впровадження економіки знань саме в Україні. Сучасні соціально-економічні перетворення в напрямку економіки знань трансформують й інституціональну основу поведінкових мотивів індивідів і суб'єктів господарської діяльності.

Отже, такі процеси вимагають додаткового наукового дослідження, що підтверджує актуальність статті, мета якої – сформулювати парадигму формування економіки знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу сучасних парадигмальних досліджень покладено праці Дж.Баркера [2], Г.Берга [15], Д.Г. Вільямса [5], С.Грофа [7], В.І. Каліна [13], Т. Куна [15], І.А. Левіна [16], П.М. Леоненка [17], А.В. Семенова [20]. Дослідженню парадигми в сучасній економічній науці присвятили свої праці такі вчені: О.І. Ананьїн [1], В.Д. Базилевич [3], І.О. Благих [4], А.С. Гальчинський [6], С.Н. Гнатюк [8], Г.В. Жаворонкова [9], В.О. Жаворонков [10], Л.І. Іванкіна [12], С.Г. Кірдіна [14], О.М. Рубанець [18], Г.І. Рузавінта [19] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Кількість досліджень, наукових публікацій і доповідей підтверджують високий інтерес у суспільстві до парадигми в сучасній економічній науці. Процес парадигмального моделювання формування економіки знань у нашій країні знаходиться на початковому етапі, що обумовлює недостатній ступінь розробленості цієї проблеми в економічній літературі.

Метою статті є розкриття змісту понять «парадигма» та «економічна парадигма», розгляд основних особливостей парадигми економічних знань, розроблення та обґрунтування структурної схеми моделі інтелектуально-креативної парадигми економіки знань як екосистеми соціальної держави.

Основні результати дослідження. Кожній базовій моделі суспільного процесу відповідає конкретна наукова парадигма, що в перекладі з давньогрецької означає «взірець». У філософію науки це поняття було введено позитивістом Г. Бергом, але більш ширше тлумачення та застосування воно одержало після виходу в 1962 р. праці американського вченого Т. Куна [15], де під терміном «парадигма» розуміли визнання тих наукових відкриттів, які дозволяли науковій спільноті побудувати модель вирішення конкретних проблем. Учений довів, що на стадії стабільного наукового розвитку дослідники працюють у межах існуючої парадигми, застосовуючи її до всіх дослідницьких фактів та випадків. Коли парадигма виявляється непридатною для пояснення нових фактів, вона вичерпує себе, й тоді виникає криза в науці, що завершується зміною парадигми. Наукові революції він представляв як дискретні зрушення, епістемологічну зміну парадигми, тоді як панування парадигми визначається станом «нормальної науки». Крім того, при доопрацюванні даного підходу Т. Кун запропонував «дисциплінарну матрицю», що визначається як сукупність знань, переконань та технічного інструментарію, використання яких обумовлює приналежність фахівців до певної наукової спільноти. Стали більш структурованими й вимоги до теорії, що претендує на статус парадигми: точність, несуперечливість, широка галузь застосування, націленість на упорядкування явищ, відкриття теорією нових горизонтів пізнання.

У подальшому, розвиваючи ці ідеї, С. Гроф [7] акцентував на тому, що парадигма у більш ширшому розумінні може бути визначена як комплекс цінностей і технік, що усвідомлюються членами наукової спільноти.

Процес становлення тієї чи іншої парадигми характеризує як рівень розвитку науки, так і економічної системи, що досліджується. Індустріальна парадигма, що панувала у період промислової революції та системи масового виробництва, досліджувала соціально-економічні процеси з позицій потреб індивідів того часу, які здебільшого мали матеріальний характер. Подальший економічний розвиток, зміна мотивації та потреб і, як наслідок, істотні суспільні трансформації 60-х років ХХ ст. спричинили зміни у науковій парадигмі, що дало можливість деяким дослідникам назвати її постіндустріальною. Сутнісною основою цієї парадигми стала еволюція уявлень про економічний та суспільний розвиток, гуманізація суспільних процесів, підвищення ролі людського фактора у господарській діяльності, трансформація цінностей тощо.

Екстраполюючи категорію «парадигма» в галузь економіки, дослідники акцентують увагу на понятті «економічна парадигма», що визначається як:

- *взірець*, стандарт, певна ціннісна орієнтація на вирішення конкретних економічних та дослідницьких завдань;
- сукупність стійких характеристик різних моделей теоретичної та практичної економічної діяльності та їх взаємодії, незалежно від рівня їх глибини та результативності, в контексті господарського процесу [19].

Необхідність усвідомлення економіки як соціального явища, покликаною вирішувати певні завдання суспільства, вимагає ретельного вивчення існуючих у ньому парадигм. І хоча на сьогодні не існує однозначного підходу щодо концептуалізації економічних парадигм, у сучасній філософії економіки прийнято виділяти такі парадигми [13]:

- *традиціоналістсько-консервативну*, основним елементом якої є застосовувана система «готових», «завершених» знань, умінь і навичок, при цьому організація – лише пасивний суб'єкт у господарській діяльності;
- *технократичну* – організація діяльності спрямовується на ефективне досягнення чітко фіксованих еталонів знань і досвіду. При цьому формується світогляд, за якого спостерігається перевага засобів над метою, технологій цивілізації над загальнолюдськими інтересами, техніки над цінностями;
- *біхевіористську (раціоналістичну)* – розглядає організацію як шлях прийняття

управлінських рішень для формування поведінки суб'єктів ринку. Основний принцип економіки – регулювання зовнішніх умов процесу і реакція на нього організацій, які виробляють і набувають поведінкового репертуару (тобто набір способів поведінки);

– *гуманістичну* – ставить у центр уваги розвиток людини, її інтелектуальні потреби і міжособистісні відносини. Ядро парадигми – гуманістичний підхід до людини, допомога в її особистому зростанні. Відбувається посилення цілеспрямованого виховного впливу на громадян, прищеплення їм людяності, розвивається система вічних життєвих цінностей, що повинна вважатися найважливішим завданням держави.

Втім, комплексною основою нового світу повинна стати *цивілізаційна* парадигма економіки, що висуває проблему її транзитивності в контексті сучасних проблем глобалістики. Транзитивність економіки у цьому контексті означає поєднання головного – цивілізаційного базису з усіма наступними характеристиками в їх зв'язку між собою, тобто цивілізаційними і соціокультурними, а далі – з інноваційними, гуманістичними, антропологічними, синергетичними параметрами [12]. Цивілізаційна парадигма передбачає застосування системно-синергетичного підходу до аналізу соціально-господарських процесів, а ретроспективне використання цивілізаційного підходу допомагає збагатити історико-економічний аналіз господарських систем минулого, оскільки відображає господарський розвиток у площині цивілізаційних цінностей. Крім того, цивілізаційна парадигма дозволяє реалізувати нелінійно-цілісний та інноваційний підходи у вивченні економіки, виявити взаємодію кроскультурної спрямованості соціальних змін, що відбуваються, з транзитивним потенціалом, розкрити її природу як системи, що самоорганізовується.

Отже, цивілізаційна парадигма залишається відносно новою для наукових праць у галузі економічної теорії, проте не може бути цивілізацій кращих і гірших, передових і відсталих. Вони просто різні й рівноцінні. Ця теза ще не освоєна економістами, але без такого розуміння цивілізацій і широкого застосування цивілізаційного підходу в економетричних дослідженнях важко глибоко і всебічно осягнути сучасні соціально-економічні явища і процеси.

Основними характеристиками парадигм вважають [9]:

- функціональність (зазначають напрямок, як сприймати і використовувати інформацію);
- поширеність (існують у всіх сферах життєдіяльності);
- адаптивність (ефект парадигми змінює зв'язок між сприйняттям і ціннісними орієнтирами);
- динамізм (від гнучкості цілеспрямованого альтернативного пошуку нового способу дій до його протилежності – статичності сталої парадигми);
- поліваріантність (будь-яка інформація недосконала, існує більше одного варіанта правильного рішення);
- керованість (люди здатні свідомо змінювати парадигму).

Проте «парадигмальні зсуви» в сучасній економічній науці, як вважає І.О. Благих [4], є достатньо влучним визначенням теоретико-пізнавальних процесів, що відбуваються сьогодні. Мова йде саме про «зсуви», а не про «зміну» парадигми, і не про «нову» парадигму. Оскільки вибір «пізнавальної» призми, через яку розглядають дійсність, залежить від усієї системи наукових поглядів, що беруться у всій сукупності. Іншими словами, економісти не можуть змінити що-небудь у цій «призмі», не вступаючи в конфлікт зі всім науковим співтовариством. Тому він вважає, поки економіка підпорядкована товарно-грошовим відносинам, а стимулом її розвитку є прибуток, то говорити про радикальні зміни парадигми економічного знання завчасно. Але, на нашу думку, потрібно вивчати передумови та можливі варіанти зміни парадигми в майбутньому.

В останніх дослідженнях із методології економічної науки існує уявлення про три картини економічної дійсності, на сьогодні це парадигми, які формуються в ході еволюції економічної теоретичної науки – відтворювальної, поведінкової та інституціональної [1]. Відтворювальна парадигма відпрацьовувалася впродовж усього докласичного періоду науки та остаточно

оформилася в класичній політекономії, об'єктом вивчення якої є функціонування соціально-економічної і політичної систем. Акценти дослідження в поведінковій парадигмі змістилися зі сфери відтворення суспільного продукту в сферу обмінних трансакцій. Основним принципом вивчення стає звернення до мотивів, що визначають поведінку економічних агентів, вивчення того, як діють економічні суб'єкти, яку мету ставлять перед собою і які правила визначають їх поведінку.

А. Гальчинський виокремлює такі вихідні передумови методологічної розбудови нової парадигми економічних знань України [6]:

- оцінювання цивілізаційної еволюції як процесу становлення ноосфери;
- визначення постіндустріальної цивілізації (в нашому дослідженні інформаційне суспільство);
- адекватну логіку економічних перетворень (зокрема інституціональних змін).

Далі він вважає, що на відміну від індустріального формату глобалізації економічного процесу, що ґрунтується на засадах централізованої уніфікації, мережева ноостатична геоekonomіка являє собою синергетичну цілісність, розвивається на засадах неформалізованих дисипативних систем, неієрархічної гетерогенної логіки, пріоритетності горизонтальних взаємозалежностей. Енергетичний потенціал такої економіки визначається створенням передумов максимальної реалізації креативних можливостей її суб'єктів, утвердженням їх самодостатності, диференціацією, рівноправною функціональною взаємодією.

Застосування парадигмального моделювання в науковому дослідженні формування знаннєвої економіки в Україні дозволить «зберегти суб'єктивність перехідного процесу національної економіки; визначити особливості функціонування і перспективи розвитку держави; внести адекватні об'єктивним потребам суспільства інституціональні зміни, що буде сприяти їх результативності та ефективності» [9].

Деякі дослідники структури парадигми виокремлюють дві складові: самовдосконалення та інновацію [5]. Дж. Баркер [2] є прихильником виділення ще й третьої складової – передбачення (прогнозування). Центром такої структури є імператив. При цьому створюється модель парадигми, тобто відбувається процес парадигмального моделювання.

У свою чергу, А. Семенова визначає парадигму як систему поглядів і уявлень, у межах яких особистість сприймає оточуючий світ, усвідомлює себе в соціумі та передбачає майбутні зміни, що має конкретні логічно пов'язані та взаємообумовлені складові: онтологічну – імператив та гносеологічні – інновацію, самовдосконалення, прогнозування [20].

Зауважимо, що у теорії наукових досліджень категорій «парадигма» та «імператив» є взаємозалежними і взаємообумовленими. Імператив походить від латинського слова *imperatives* – владний, наказовий, що в перекладі трактують як веління, обов'язкова вимога, наказ, закон. Призначення імперативу полягає у визначенні домінантного наукового напрямку в конкретних історичних умовах соціокультурного простору.

Отже, явища і процеси функціонування та розвитку національної економіки, економічної та фінансової глобалізації, ринкової трансформації, екологізації тощо ускладнюють і водночас інтенсифікують дослідження у галузі економічної теорії та відповідно вимагають осмислення парадигмальних зрушень у ній, розроблення нових парадигм [17].

На підставі аналізу розглянутих вище економічних парадигм та необхідності моделювання парадигми формування економіки знань України визначимо базову парадигму нашого дослідження. Її модель ми будемо структурувати як і В. Жаворонков [10] у вигляді кулі, що має три рівні (ядро і дві оболонки): перший рівень – жорстке ядро – імператив; другий рівень – напрями діяльності та третій рівень – результати діяльності. Він зазначає, що в так званих захисних оболонках ядра постійно тривають зміни і вони не обов'язково пов'язані зі змінами в «ядрі». Зміна «ядра» відбувається лише зі зміною соціально-економічної системи.

Отже, пропонуємо структурну схему моделі інтелектуально-креативної парадигми економіки знань України як екосистеми соціальної держави (рис. 1), ядром якої як імператив є когнітивний креатив, другий рівень (захисна оболонка) складають види діяльності: науково-інноваційна, освітньо-вітальна та інформаційно-комунікаційна, а третій рівень – це результати названих видів діяльності – інтелектуальний (структурний), людський та соціальний капітали.

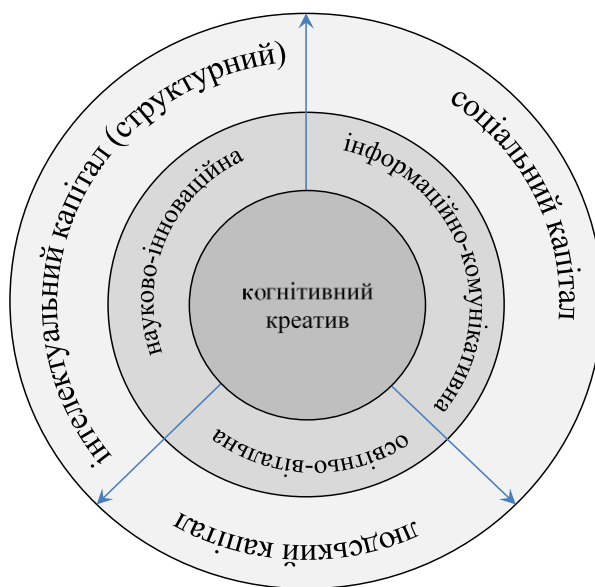

Рисунок 1 – Структура інтелектуально-креативної парадигми економіки знань України як екосистеми

Наведемо обґрунтування когнітивного креативу як імператив у структурі моделі інтелектуально-креативної парадигми як екосистеми.

Постановка когнітивного креативу як імператив парадигми для формування економіки знань України, взаємодії технологічного і соціального у становленні інформаційного суспільства, осмислення нового способу буття – це наша спроба концептуалізації сучасних тенденцій, усвідомлення і врахування яких приводить до нової цивілізації.

Сучасні аспекти когнітивного креативу характеризують зовнішні прояви для системи [18]:

- предметну сферу, що доходить до нового образу людської діяльності в глобалізаційному контексті;
- зростаючі можливості когнітивних продуктів;
- рівень функціональності, який уже вимірюється не лише кількісно, а й досягненими рівнями системи, дії та ефекти якої отримуються в суспільному контексті;
- розвиток інтелектуально-творчих можливостей, в активному формуванні певного суспільного простору – від ринкового до простору, пов'язаного з позаекономічними сферами діяльності. Сьогодні ми живемо у світі когнітивних продуктів, які охоплюють усе більш зростаючий обсяг різноманітних форм функціонування – від «розумних» машин, технічних систем і людино-машинних комплексів до складних ієрархічних систем із різноманітними проявами суспільних

функцій. Когнітивний продукт фіксує певну форму об'єктивно існуючого функціонування, навіть певну віртуальну реальність.

Когнітивний креатив – це творення якісно нових систем, інтегрованих у внутрішній простір корпорацій, інституцій та організацій, що формують сучасний ринковий простір у глобалізаційному контексті, і все більш детально «прописують» внутрішній соціальний простір. Висвітлення й дослідження найновіших форм когнітивного креативу акцентує розширення сучасного розуміння науково-технологічного розвитку інформаційного суспільства з форм когнітивної інженерії у форми, що мають соціальні й суспільно перетворювальні ефекти. Йдеться про нові підходи до розвитку сучасної інженерії знань, створення баз даних та знань. Когнітивний креатив актуалізує перехід до нового науково-технологічного напрямку – штучного інтелекту, який формує образ інформаційного суспільства, що спирається на надособистісні, об'єктивні когнітивні джерела суспільного розвитку.

При цьому наука винайшла нову форму свого існування. Вперше був покладений початок новому способу розвитку – через розвиток когнітивного (засоби абстракції, ієрархії, створення представлень і логічних моделей) можливість створювати зовнішні для знакової структури знання, об'єктивно існуючі форми дійсності, що проявляються в нових функціональних можливостях суспільства. Соціальна виправданість існування науки з площини матеріалізації знання у формі технологій поступово переміщується у сферу культури, перетворюючи її функціонування на основу освіти, економіку знань, формування людського капіталу.

Формування нової культури наукових досліджень необхідно розглядати як культуру комунікативної, що ґрунтується на створенні нових форм зв'язків, інформаційного обміну та інформаційного пошуку нової наукової інформації. Єдність світової науки, комунікаційні процеси в глобальних мережах поєднуються з новими формами збереження цінності наукової інформації, комерційної природи проектів, зі створенням спеціалізованих мереж для руху наукових проектів.

У когнітивному креативі ставка на людину та її потенціал є найбільшою, людина задіяна повністю як цілісна особистість в єдності свідомого і несвідомого. Тут ми одержуємо якісно нову форму управління на підставі відкритої чесної комунікації, поєднання інтересів особистості з інтересами команди, відвертості оцінювання та добровільного взяття на себе відповідальності – це нова якість, що межує з мудрістю як умінням відкривати і проектувати майбутнє, знаходячи для цього єдино можливі, найбільш точні форми реалізації.

Теоретичні розроблення екомайбутнього, версій і сценаріїв коеволюції природного і суспільного, промислового розвитку в практиці інформаційного суспільства стають на фундамент інтелектуальних сенсорних систем, що відзначаються об'єктивністю, незалежністю одержання і введення інформації від людини, активністю включення цієї інформації в промисловий, соціальний і суспільний розвиток [18]. Відтак побудова повної екосистеми, що складається з різних платформ, виносить питання поєднання економічного, соціального та екологічного вимірів у практичну площину – в вищій – інтегративній формі.

Втім, сьогодні інформаційне суспільство продовжує розглядатись як технологічна перспектива впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. «Становлення інформаційного суспільства пов'язане з владою ідеї про можливість розв'язання багатьох проблем і соціальних негараздів за допомогою технічних засобів» [16].

Проте результатами здійснення інновацій, наслідком ефективності від їх впровадження повинні стати [8]:

- зростання продуктивності праці, підвищення конкурентоспроможності продукції, подолання техніко-технологічного відставання, модернізація структури економіки держави та зовнішньої торгівлі;
- якісно новий рівень та якість життя населення;

– пом'якшення навантаження на людину, що зростає в процесі використання інновацій навантаження на людину, як результат зниження напруги та монотонності праці, підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва, модернізації системи охорони здоров'я, сфери відпочинку та дозвілля.

Інформаційна (віртуальна) економіка – це, по суті, соціальна інновація на основі новітніх технологій, завдяки якій утворюється новий специфічний світопорядок (інтернет-суспільство). Тому необхідно переглянути концептуальну форму технологічного детермінізму, в межах якої в теоріях постіндустріалізму розглядається питання впливу науки і техніки на суспільний розвиток. Зведення суспільного знання, економіки знань до перероблення єдиного ресурсу – інформації, а постіндустріального суспільства – до становлення технологічної системи, до розвитку одного єдиного сектору економіки, з яким пов'язані інформаційні відносини, зумовлені протиставленням технологічного і соціального.

Отже, соціальні ефекти інновацій можна об'єднати чотирма комплексними показниками:

1. Рівнем та якістю життя населення (умови та характер праці, харчування, побутові умови, стан довкілля, особливості проведення дозвілля, освіта та ін.).
2. Способом життя населення (соціокультурна значущість), а саме: здоров'ям, людським капіталом, соціально-психологічним кліматом на підприємствах, соціально-політичною та культурною діяльністю, поведінковими звичками та проявами.
3. Якістю взаємовідношень між підприємствами, суспільством та державою (принцип найбільш повного виконання вимог споживача, розвиток системи захисту його прав, можливість надання нових послуг та ін.).
4. Економію вільного часу населення внаслідок упровадження інновації (внаслідок появи нових товарів та послуг з'являється більше вільного часу, який можна спрямувати на задоволення духовних потреб, розвиток особистості, людського капіталу).

Соціальна політика держави в ринковому господарстві є інструментом, який, з одного боку, покликаний сприяти соціальній стабільності і пом'якшенню соціального напруження в цілому та в регіонах зокрема, а з іншого – повинен бути орієнтований на збереження стимулів для поширення підприємництва і забезпечення високоефективної інноваційної праці. Потрібно створити правову основу для зміни менталітету соціально орієнтованої поведінки людини, тобто політика держави повинна бути спрямована на створення умов для належного життя і вільного розвитку людини. Для цього необхідно забезпечити виконання таких умов [11]:

- 1) визначити, якою повинна бути соціальна держава;
- 2) ефективно управляти процесами в суспільстві держава повинна значно більшою мірою, ніж в умовах ліберальної системи;
- 3) соціальна політика повинна пов'язуватися з місією добробуту і солідарності, це означає, що держава повинна пропагувати взаємну відповідальність між громадянами і суспільством.

Лише забезпечення виконання цих умов, на нашу думку, дозволить суспільству України отримати достатній соціальний капітал.

Невирішеною частиною проблеми залишаються інституціональні аспекти переходу від минулої, орієнтованої на витрати, до орієнтованої на результат системи управління та питання оцінювання якості ефективності роботи державних органів та інституцій в умовах економіки знань.

Оскільки наша держава перебуває на етапі переходу до економіки знань, інститути індустріального типу можна вважати базовими, а інститути постіндустріального типу – комплементарними [14]. «Другорядність» цих інститутів обумовлена історичними умовами розвитку соціуму: запізнілою модернізацією, технологічним відставанням більшості галузей національного господарства, нерівномірним розвитком територій, помилками і прорахунками в державному управлінні, низькими темпами соціально-економічного прогресу.

На сьогодні інформаційна економіка є основним атрактором для розвитку соціально-економічних систем. Її спосіб господарювання прямо залежить від обсягу залучених до виробництва нематеріальних активів – знань, досвіду, інформації, ноу-хау, технологій, результатів інтелектуальної праці. Знаннєвоорієнтоване суспільство змінює індустріальне, що базується на традиційних технологіях виробництва благ за рахунок матеріальних ресурсів.

Стереотип про витіснення економікою знань ресурсовитратної економіки, що переробляє не відновлювані природні ресурси, повинен бути подоланий. Програмні системи нового покоління забезпечують зовнішні аспекти соціальної функціональності і мають значний суспільно-творчий потенціал, що розкриває можливість не лише побудови повної екосистеми й урегулювання взаємовідносин людини з природою, а й створює передумови для утвердження практичної цінності вітальних природних ресурсів, необхідних для життєдіяльності людини. Відтак когнітивний вектор інформаційної цивілізації – це шлях до якісно нового суспільства, що розвиває суспільні форми дії та створює нову структуру суспільних інформаційних потреб. Адже розвиток когнітивного креативу завдяки сучасним інформаційно-комунікаційним технологіям виводить на перший план трансформацію соціальних зв'язків, творення нових суспільних форм і функцій.

Висновки. Таким чином, укорінення економічної науки в нову реальність спричинює парадигмальні зрушення у межах її предметного поля, активізуючи проблематику загальнолюдських цінностей, довіри та справедливості.

За умов коли вектор етичного вибору та моральних імперативів соціально-економічного розвитку набирає екзистенційного характеру, аксіологічна складова економіко-теоретичного знання набирає нових відтінків та масштабів. Йдеться про посилення професійної добросовістності, підвищення якості результатів наукових досліджень, покликаних уособлювати не лише прагматично орієнтовану ринкову діяльність, а й глибинні духовно-ціннісні засади національного буття та ідей, які пропонуються суспільству [3].

Відтак парадигмальні зрушення в економічній теорії визначають магістральні напрями поточних та подальших наукових досліджень з точки зору їх методологічних основ та інструментарію, що являє собою кумулятивний процес накопичення знань і поступове виокремлення якісно нових теоретичних підходів і пояснень, які перериваються дискретними методологічними впровадженнями та інструментальними новаціями.

Подальші наукові розвідки. Основні види діяльності та їх очікувана результативність інтелектуально-креативної парадигми будуть розглянуті в подальших наукових працях.

1. Ананьин О.И. Структура экономико-теоретического знания: методологический анализ / О.И. Ананьин. – М. : Ин-т экономики, 2005. – 244 с.
2. Баркер Дж. Парадигмы мышления: как увидеть новое и преуспеть в меняющемся мире : монография / Дж. Баркер. – М. : Альпина БизнесБукс, 2007. – 187 с.
3. Базилевич В.Д. Императивы экономического развития в контексте ответственности перед глобальным майбутнім / В.Д. Базилевич // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2013. – С. 13-16.
4. Благих И.А. О причинно-следственной и количественной зависимости парадигмы экономического знания / И.А. Благих // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – С. 94-95.
5. Вильямс Д.Г. Торговый хаос 2 / Д.Г. Вильямс, Б. Вильямс. – СПб. : Питер ИК Аналитика, 2005. – 237 с.
6. Гальчинський А.С. Політична нооекономіка. Начала нової парадигми економічних знань / А.С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2013. – 472 с.
7. Гроф С. Современный глобальный кризис есть, в сущности, кризис духовный. Интервью Московскому психотерапевтическому журналу / С. Гроф // Консультативная психология и психотерапия. – 2007. – № 4. – С. 68-81.
8. Гнатюк С.Н. Социально-экономическая эффективность инноваций / С.Н. Гнатюк // Проблемы прогнозирования и государственного регулирования социально-экономического развития : матер. XIV Межд. конф. (Минск, 24-25 октября 2013 г.). – Минск : ГНУ «НИЭИ Минэкономики Респ. Беларусь», 2015. – С. 20-21.

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

9. Жаворонкова Г.В. Парадигмальне моделювання інституціональних змін в інформаційній економіці / Г.В. Жаворонкова, В.О. Жаворонков // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст. : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2015. – Т. 2. – С. 153-156.
  10. Жаворонков В.О. Теорія та практика проведення інституціональних змін : монографія / В.О. Жаворонков. – К. : ЦУЛ, 2015. – 428 с.
  11. Жаворонков В.О. Соціально-економічний розвиток регіону: інституціональний підхід / В.О. Жаворонков // Бізнесінформ. – 2012. – № 5. – С. 99-103.
  12. Иванкина Л.И. Персоналистическая модель образования в контексте современной цивилизационной парадигмы / Л.И. Иванкина, Л.С. Сысоева // Образование в Сибири. Журнал теоретических и прикладных исследований. – Томск, 2007. – № 14 – С. 3-7.
  13. Калинин В.И. Парадигмы образования в современной мировой педагогической практике / В.И. Калинин // II Міжнародна наукова конференція «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи», м. Харків, ХДАДМ, 15-16 квітня 2010 : збірник матеріалів. – Харків : ХДАДМ, 2010. – С.44-46.
  14. Кирдина С.Г. Два механизма самоорганизации экономики: модельная и эмпирическая верификация (научный доклад) / С.Г. Кирдина, С.Ю. Малков. – М. : Институт экономики РАН, 2010. – 69 с.
  15. Кун Т. Структура научных революций / Т.Кун ; пер. с англ., сост. В.Ю. Кузнецов. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 605 с.
  16. Левин А.И. Устойчивое развитие и информационное общество: тенденции, проблемы, противоречия / А.И. Левин // Философские науки. – 2004. – № 5. – С. 26-43.
  17. Леоненко П.М. Ортодоксальна та неортодоксальна політична економія (економічна теорія): основні внутрішньо-та міждисциплінарні парадигмальні зрушення останніх 25 років / П.М. Леоненко // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2013. – С. 66-69.
  18. Рубанець О.М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень : монографія / О.М. Рубанець. – К. : Вид. «ПАРАПАН», 2006. – 420 с.
  19. Рузавин Г.И. Методология научного исследования : учеб. пособие / Г.И. Рузавин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – С. 217.
  20. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / А. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – С. 112.
1. Ananyn, O.Y. (2005). *Struktura ekonomyko-teoretycheskoho znannya: metodolohychesky i analiz [The structure of economic-theoretical knowledge: a methodological analysis]*. Moscow: universytet ekonomiky [in Russian].
  2. Barker, Dzh. (2007). *Paradigmy myshleniya: kak uvidet novoe i preuspet v menyayushchemsya mire [Thinking: how to see something new and to succeed in a changing world: a monograph]*. Moscow: Alpina BiznesBuku [in Russian].
  3. Bazilevich, V.D. (2013). Imperativi ekonomichnogo rozvitku v konteksti vidpovidalnosti pered globalnim maybutnim [The imperatives of economic development in the context of our responsibility to the future global]. *Paradigmalni zrushennya v ekonomichniy teorii XXI st.: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century.: Proceedings of International Scientific and Practical Conference*. Kyiv [in Ukrainian].
  4. Blagih, I.A. (2012). O prichinno-sledstvennoy i kolichestvennoy zavisimosti paradigmy ekonomicheskogo znaniya [On the causal and quantitative relationships in the paradigm of economic knowledge]. *Paradigmalni zrushennya v ekonomichniy teorii XXI st.: Mater. Mizhn. nauk.-prakt. konf. [Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century – Proceedings of International Scientific and Practical Conference*. Kyiv: KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
  5. Vilyams, D.G. (2005). *Torgoviy kaos 2 [Trading chaos 2]*. Saint-Petersburg: Piter IK Analitika [in Russian].
  6. Galchinskiy, A.S. (2013). *Politichna noekonomika: nachala novoyi paradigmi ekonomichnih znan [Political neoeconomy. The beginning of a new paradigm of economic knowledge]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
  7. Grof, S. (2007). *Sovremennyi hlobalnyi krizis est, v sushchnosti, krizis duhovnyy. Intervyu Moskovskomu psihoterapevticheskomu zhurnal [The current global crisis is, in essence, a spiritual crisis. An interview with the Moscow psychotherapeutic magazine]. Konsultativnaya psihologiya i psihoterapiya – Counseling psychology and psychotherapy*, 4, 68-81 [in Russian].
  8. Gnatyuk, S.N. (2013). *Sotsialno-ekonomicheskaya effektivnost innovatsiy [Socio-economic efficiency of innovation]. Problemy prognozirovaniya i gosudarstvennogo regulirovaniya sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya: Mater. XIV Mezhd. konf. [Problems of forecasting and state regulation of socio-economic development – Proceedings of XIV International Conference*. Minsk: GNU «NIEI Minekonomiki Resp. Belarus» [in Russian].
  9. Zhavoronkova, G.V. (2015). *Paradigmalne modelyuvannya institutsionalnih zmin v informatsiyani ekonomitsi [Paradigmatic modelling institutional change in the information economy]. Zhavoronkov V.O. Paradigmalni zrushennya v ekonomichniy teorii XXI st. : mater. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf – Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century. in : Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference*. Kyiv, 2, 153-156 [in Ukrainian].
  10. Zhavoronkov, V.O. (2015). *Teoriya ta praktika provedennya institutsionalnih zmin [Theory and practice of institutional change]*. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
  11. Zhavoronkov, V.O. (2012). *Sotsialno-ekonomichniy rozvitok regionu: institutsionalniy pidhid [Socio-economic*

Л.Ю. Мельник. Парадигмальне моделювання дослідження формування економіки знань в інформаційному суспільстві

development of the region: an institutional approach]. *BiznesInform – BusinessInform*, 5, 99-103 [in Ukrainian].

12. Ivankina, L.I., & Sysoeva, L.S. (2007). Personalisticheskaya model obrazovaniya v kontekste sovremennoy tsivilizatsionnoy paradigmy [Personalistic model of education in the context of modern civilizational paradigm]. *Obrazovanie v Sibiri. Zhurnal teoreticheskikh i prikladnykh issledovan – Obrazovanie v Sibiri. Zhurnal teoreticheskikh i prikladnykh issledovan*, 14, 3-7. [in Russian].

13. Kalin, V.I. (2010). Paradigmy obrazovaniya v sovremennoy mirovoy pedagogicheskoy praktike [Paradigm of education in the modern world teaching practice]. *II Mizhnarodna naukova konferentsiya: Sotsialno-gumanitarni vektori pedagogiki vishchoyi shkoli. Zbirnik materialiv – II International Scientific Conference: Socio-humanitarian vectors of pedagogy of higher school. Collection of materials*. Kharkiv: HDADM [in Ukrainian].

14. Kirdina, S.G., & Malkov, S.Yu. (2010). *Dva mehanizma samoorganizatsii ekonomiki: modelnaya i empiricheskaya verifikatsiya [Two mechanisms of self-organization Economics: modeling and empirical verification]*. Moscow: Institut ekonomiki RAN [in Russian].

15. Kun, T. (2003). *Struktura nauchnykh revolyutsiy [The structure of scientific revolutions]*. Moscow: OOO «Izdatelstvo AST» [in Russian].

16. Levin, A.I. (2004). Ustoychivoe razvitiye i informatsionnoye obshchestvo: tendentsii, problemy, protivorechiya [Sustainable development and the information society: tendencies, problems, contradictions]. *Filosofskie nauki – Philosophy*, 5, 26-43 [in Russian].

17. Leonenko, P.M. (2013). Ortodoksna ta neortodoksna politichna ekonomiya (ekonomichna teoriya): osnovni vnutri- ta mizhdistsiplinari paradigmalni zrushennya ostannih 25 rokov [Orthodox and heterodox political economy (economic theory): main intra- and interdisciplinary paradigm shifts of the past 25 years]. *Paradigmalni zrushennya v ekonomichniy teorii XXI st. : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century. : Proceedings of International Scientific and Practical Conference*. Kyiv [in Ukrainian].

18. Rubanets, O.M. (2006). *Informatsiynе suspilstvo: kognitivniy kreativ postneklasichnih doslidzhen [Information society: cognitive creative postclassic studies]*. Kyiv: Vid. PARAPAN [in Ukrainian].

19. Ruzavin, G.I. (1999). *Metodologiya nauchnogo issledovaniya [The methodology of scientific research: a training manual]*. Moscow: YUNITI-DANA [in Russian].

20. Semenova, A.V. (2009). *Paradigmalne modelyuvannya u profesiyiniy pidgotovtsi maybutnih uchiteliv [Paradigm simulation in the training of future teachers]*. Odesa: Yuridichna literatura [in Ukrainian].

Л.Ю. Мельник, канд. экон. наук, доцент, докторант кафедры учета и налогообложения, Уманский национальный университет садоводства (г. Умань, Украина)

Парадигмальное моделирование исследования формирования экономики знаний в информационном обществе

В статье раскрыто содержание понятий «парадигма» и «экономическая парадигма». Рассмотрены основные парадигмы, которые выделяют в современной философии экономики и исследованы характеристики парадигмы экономических знаний. На основе анализа рассмотренных экономических парадигм определено базовую парадигму исследования, а также разработана и обоснована структурная схема модели интеллектуально-креативной парадигмы экономики знаний как экосистемы социального государства.

Ключевые слова: экономика знаний, парадигма, когнитивный креатив, парадигмальное моделирование, информационное общество, информационная экономика, интеллектуальный капитал, социальный капитал, человеческий капитал.

L.Yu. Melnyk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Doctoral Student of the Department of Accounting and Taxation, Uman National University of Horticulture (Uman, Ukraine)

Paradigm modeling studies of the formation of a knowledge economy in the information society

The aim of the article. The aim of the article is the development and validation of the structural model of the intellectual and creative paradigms of the knowledge economy as ecosystem of the welfare state.

The results of the analysis. Based on the analysis of the economic paradigms the basic paradigm of our study was defined. The structural scheme of the model of the intellectual and creative paradigms of the knowledge economy as ecosystem of the welfare state was proposed. The core of this model is a cognitive creativity. The second level (protective shell) of this model form such types of activities: scientific-educational, innovative-greeting, information and communication. And the third level of this model contains the results of the mentioned types of activities – intellectual (structural) capital, human capital and social capital.

The cognitive creativity as the imperative in the structure of the model of the intellectual and creative paradigms as ecosystems is substantiated.

Staging of cognitive creativity as the imperative paradigm for the formation of the knowledge economy, technology and social interaction in the development of the information society, understanding the new way of being – this is our attempt of conceptualization of current trends, awareness and consideration of which leads to a new civilization.

Cognitive creativity is the creation of a qualitatively new integrated systems in the internal space of corporations, institutions

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

---

and organizations shaping the modern market space in the context of globalization, and more details of the «prescribed» internal social space. Lighting and exploring novel forms of cognitive creativity emphasizes the expansion of the modern understanding of scientific and technological development of the information society from forms of cognitive engineering in a form that has a social transformative effects. We are talking about new approaches to the development of modern engineering knowledge, creation of databases and knowledge bases. Cognitive creativity actualizes the transition to a new scientific and technological areas – artificial intelligence, which forms an image of the information society, based on nudesouth, objective cognitive social development.

The science has invented the new form of its existence. For the first time was the beginning of a new way of development through cognitive development (abstraction, hierarchy, creation of views and logical models) ability to create external symbolic structures of knowledge, objectively existing forms of reality, which manifest themselves in the new functionalities of the companies. The social justification for the existence of a science of knowledge materialization in the form of technology is gradually moving into the sphere of culture, turning its functioning on the basis of education, knowledge economy, human capital formation.

In cognitive creativity bet on the person and his potential is the greatest. People are fully involved as an integral personality in the unity of the conscious and the unconscious. Here we get a qualitatively new form of government based on open and honest communication, a combination of a person's interests with the interests of the team, frankness of assessments, and the voluntary assumption of responsibility – a quality that borders on wisdom as the ability to access and to design the future, finding this the only possible, the most accurate form of implementation.

Theoretical development of environmental future versions and scenarios of co-evolution in nature and society, industrial development in the practice of the information society become the foundation for intelligent sensor systems that are marked by objectivity, independence, and receiving input from human activity, the inclusion of this information in the industrial, social and community development. Therefore, building a complete ecosystem, consisting of different platforms, makes the question a combination of economic, social and environmental dimensions in a practical plane.

Conclusions and directions for future research. Paradigm shifts in economic theory define the main areas of current and further research from the point of view of their methodological foundations and tools, which represents a cumulative process of knowledge accumulation and gradual release of qualitatively new theoretical approaches and explanations that are interrupted by discrete implementations of methodological and instrumental innovations.

Principal activities and their expected performance of intellectual and creative paradigms will be discussed in subsequent publications.

Keywords: knowledge economy, paradigm, cognitive creative, paradigm simulation, information society, information economy, intellectual capital, social capital, human capital.

Отримано 28.10.2016 р.